

рою у вчиненні кримінального правопорушення, як це передбачено ч. 2 ст. 278 КПК України. Аналогічних вказівок щодо розгляду угоди, укладеної під час досудового провадження, КПК України не містить, але важко уявити собі, щоб суд міг затвердити угоду, якщо є сумніви відносно кваліфікації діяння або доведеності вини підозрюваного. Отже, обставини, які складають предмет доказування, необхідно встановити в кожному кримінальному провадженні [3, с. 238].

Підсумовуючи вищенаведене, можна дійти висновку, що закріплення в КПК України такого інституту, як провадження на підставі угод про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим, а також примирення між потерпілим та підозрюваним/обвинуваченим є не лише новелою кримінального процесуального законодавства України, але й важливим юридичним засобом розв'язання кримінально-правових конфліктів на стадіях досудового розслідування та судового провадження.

1. Новак Р. В. Кримінальне провадження на підставі угод в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Новак Р. В. ; Харківський Національний університет імені В. Н. Каразіна. – Харків, 2015. – 18 с.

2. Тютюгин В. И. Некоторые вопросы назначения наказания по соглашению сторон в связи с принятием нового уголовного процессуального кодекса Украины / В. И. Тютюгин // Матеріали наук.-практ. конф., Харків.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково–практичний коментар / Відп. ред.: С.В. Ківалов, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченко. – Х.: Одіссей, 2013. – 1104 с.

Шевцова Д. І.

слухач магістратури

Науковий керівник:

Сердюк І. А.

доцент кафедри теорії

та історії держави і права

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

кандидат юридичних наук, доцент,

КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ФОРМІ ПРИВАТНОГО ОБВИНУВАЧЕННЯ: ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ

Розбудова України як правової держави супроводжується реформуванням різних сфер державної діяльності, що з необхідністю вимагає змін у системі законодавчого регулювання суспільних відносин. Наразі значна увага

приділяється можливостям особи відстоювати свої приватні права та інтереси. Яскравим прикладом гарантування цієї можливості є закріплення у Кримінальному процесуальному кодексі України від 2012 року інституту приватного обвинувачення.

Пріоритетним напрямком діяльності правоохоронних органів, безумовно, є захист суспільних інтересів, які диференціюють на публічні та приватні. Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення дійсно зазнало ґрунтовних змін, проте не вирішило усіх питань.

Дослідженню кримінального провадження у формі приватного обвинувачення присвятили свої праці такі вчені: О.Г. Предместніков, І.В. Дітков, О.М. Костовська, О.В. Ряшко, М.А. Шабанов, Х.І. Нефедорів, Г.В. Денисенко й ін.

Принагідно відзначити, що у КПК України інститут кримінального провадження у формі приватного обвинувачення складають норми Глави 36, яка містить три статті, а саме:

- 1) Поняття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення (ст. 477);
- 2) Початок кримінального провадження у формі приватного обвинувачення (ст. 478 КПК України);
- 3) Відшкодування шкоди потерпілому у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення (ст. 479).

Визначення поняття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення міститься у положенні ст. 477 КПК України, яка закріплює, що воно може бути розпочате слідчим, дізнавачем, прокурором лише на підставі заяви потерпілого. З огляду на дане положення, слід зауважити, що у випадку приватного обвинувачення головним ініціатором початку кримінального провадження виступає потерпіла особа, яка має право, а не обов'язок, звернутися до правоохоронних органів або суду з відповідною заявою. Тому, встановлення самого факту порушення законних прав та інтересів особи, які підпадають під перелік кримінальних правопорушень та проступків, що відносяться до приватного обвинувачення, можуть бути предметом досудового розслідування лише за наявності волевиявлення потерпілої особи про початок досудового розслідування за її зверненням [1].

Заслуговує на увагу позиція І. В. Діткова, який наголошує на необхідності саме виокремлення приватного інтересу у здійсненні розгляду кримінального провадження у формі приватного обвинувачення. Оскільки, під час проведення досудового розслідування у вказаній формі провадження порушуються законні інтереси особи, які визначені як приватні, то виникає потреба у перегляді формату національного законодавства України в аспекті суб'єктивного визначення меж приватного життя особи у відповідності з вимогами Конвенції про захист прав людини і основних свобод та практики Європейського Суду з прав людини [2].

Крім того, кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення

виражає принцип диспозитивності, що надає змогу потерпілому за власним волевиявленням звертатися із заявою до дізнавача, слідчого, прокурора або суду для захисту власних приватних прав та інтересів, які було порушено у зв'язку з вчиненням кримінального проступку/правопорушення, а також надання їй прав щодо зміни обвинувачення або відмови від нього, що передбачено ч. 4 ст. 26 КПК України [1].

Зважаючи на те, що під час кримінального провадження у формі приватного обвинувачення на державу покладається обов'язок здійснювати досудове розслідування та правосуддя, а потерпілій особі надається не тільки право ініціювання такого виду провадження, а також і право відмовитися від подальшого розгляду кримінального провадження, що є безумовною підставою для його закриття, можна зазначити проблему можливого втручання для відповідного рішення потерпілого з боку правопорушника. Тобто, така проблема досить часто виникає тому, що нормами КПК України не надання потерпілому захисту з боку компетентних державних органів.

А.І. Тітков торкаючись цієї проблеми, зокрема, відзначає, що на практиці зустрічаються такі ситуації, коли на потерпілу особу можуть здійснювати вплив її близькі та родичі. Як приклад, автор наводить ситуацію, коли потерпілим є громадянин, який має безпорадний стан або інші порушення здоров'я, і право подати відповідну заяву про вчинення відносно нього протиправних дій надається його родичу, а останній, у свою чергу, не бажає початку досудового розслідування. Для вирішення цього питання А.І. Тітков пропонує надати можливість прокурору втручатися в провадження у формі приватного обвинувачення за наявності таких ситуацій [3].

Іще одна проблема, яка не знайшла свого законодавчого вирішення, полягає в тому, що значну кількість кримінальних правопорушень та проступків, які містяться у переліку, за яким може бути розпочато кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення, містять фізичне, домашнє, сексуальне насильство. Для відновлення порушених прав потерпілого необхідно передбачити комплекс юридичних заходів, яких мають вжити правоохоронні органи після надходження заяви або здійснення виїзду за місцем проживання потерпілого, незалежно від його волі.

Розглядаючи практичну основу питання кримінального провадження у формі приватного обвинувачення, досить часто зустрічається хибна думка стосовно того, що оскільки потерпіла особа за добровільним волевиявленням ініціює початок досудового розслідування, то вона самостійно повинна збирати всі існуючі докази для підтвердження завданої шкоди її правам та інтересам. Насправді, що стосується обов'язку доказування у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, то слід керуватися нормами ст. 92 КПК України як загальним правилом. Крім того, предмет і межі доказування також розглядаються «крізь призму» загальних правил щодо розслідування кримінальних правопорушень, які визначені законом. Також потерпіла особа під час здійснення досудового розслідування у формі приватного

обвинувачення має право збирати докази шляхом витребування предметів та/або документів для подання їх до правоохоронного та/або судового органів. Проте, збирання доказів є правом, яке визначене законом, а не обов'язком [1].

Дієвим юридичним засобом для повного вирішення порушених прав та інтересів потерпілої особи за розглядом кримінального провадження у формі приватного обвинувачення є право укладення угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним, яке відповідно закріплене ч. 4 ст. 56 КПК України [1].

Право ініціювати угоду про примирення надається потерпілому, а у випадках, передбачених законодавством, його законному представнику, а також підозрюваному/обвинуваченому. Заслугує на увагу той факт, що складання угоди про примирення можливе не тільки на стадії досудового розслідування, але й під час судового провадження, щоправда до конкретного моменту виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення рішення. Це безумовно підтверджує той факт, що інститут приватного обвинувачення у кримінально-процесуальному судочинстві України спирається на досвід європейських країн із питань надання можливості «реабілітації» підозрюваного/обвинуваченого.

Зауважимо, що слідчий, дізнавач, прокурор та суддя ні в якому разі не мають права наполягати на укладенні угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним. На них покладається обов'язок проінформувати потерпілого та підозрюваного про таке право, роз'яснити процедуру укладення такої угоди та юридичні наслідки її укладення.

Отже, існування такої форми кримінального провадження, як приватне обвинувачення, слугує юридичною гарантією захисту та відновлення порушених злочинним посягання приватних прав та інтересів потерпілої особи, і має позитивний вплив на суспільну безпеку загалом. Проте існуючі прогалини в національному законодавстві значною мірою сповільнюють процес здійснення досудового розслідування та судового провадження у таких справах.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 27.04.2021 р.).

2. Дітков І.В. Особливості кримінального провадження у формі приватного обвинувачення. *Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. Вип. 1 (3) 2016 с.96-100.

3. Тітко І.А. Проблемні питання захисту інтересів постраждалих, стан яких унеможливує (ускладнює) самостійну ініціацію кримінального провадження у формі приватного обвинувачення. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 2. с. 267–271.